

*Yael Hassan*

# LA PROMESSE

# PROMISIUNEA

Ediție bilingvă

Traducere din limba franceză  
de Diana Morărașu



2019

## Table des matières

Prologue .....	6
1. Shlomo, le graveur .....	10
2. Le départ .....	18
3. L'arrivée .....	24
4. Les amis .....	30
5. Joseph .....	36
6. La rentrée des classes .....	42
7. L'horrible nouvelle .....	50
8. Le retour de Joseph .....	56
9. L'étoile jaune .....	62
10. Il faut partir .....	72
11. La rafle .....	82
12. La grande peur .....	88
13. La campagne .....	98
14. Le premier matin .....	106
15. Bonheurs et chagrins .....	114
16. La méprise .....	120
17. L'école .....	128

## Cuprins

Prolog .....	7
1. Șlomo, gravorul .....	11
2. Plecarea .....	19
3. Sosirea .....	25
4. Prietenii .....	31
5. Joseph .....	37
6. Începutul școlii .....	43
7. Vestea cea cumplită .....	51
8. Întoarcerea lui Joseph .....	57
9. Steaua galbenă .....	63
10. Trebuie să plecăm .....	73
11. Razia .....	83
12. Marea teroare .....	89
13. La țară .....	99
14. Prima dimineață .....	107
15. Bucurii și tristeți .....	115
16. Eroarea .....	121
17. Școala .....	129

Respect	18. Les Allemands.....	134
	19. Des nouvelles de l'oncle Élie.....	146
	20. Où il est à nouveau question de ma famille d'Amérique.....	150
	21. Le débarquement.....	156
	22. La revanche.....	162
	23. Nouveau chagrin.....	170
	24. Rue des Amandiers.....	178
	25. Le certificat.....	184
	26. Projets d'avenir.....	188
	27. Le départ de Joseph.....	198
	28. Une nouvelle vie.....	206
	29. Clara.....	212
	30. Des nouvelles de Joseph.....	218
	31. L'envoyé.....	224
	32. La lettre d'Israël.....	232
	33. Où il est à nouveau question de notre institutrice.....	242
	34. Une décision difficile.....	250
	35. La lettre de ma mère.....	258
	36. La promesse.....	264

	18. Germanii.....	135
	19. Vești de la unchiul Élie.....	147
	20. Unde se vorbește din nou despre familia mea din America.....	151
	21. Debarcarea.....	157
	22. Revanșa.....	163
	23. Încă un prilej de suferință.....	171
	24. Rue des Amandiers.....	179
	25. Certificatul.....	185
	26. Planuri de viitor.....	189
	27. Plecarea lui Joseph.....	199
	28. O nouă viață.....	207
	29. Clara.....	213
	30. Vești despre Joseph.....	219
	31. Trimisul.....	225
	32. Scrisoarea din Israel.....	233
	33. Unde se vorbește din nou despre învățătoarea noastră.....	243
	34. O decizie dificilă.....	251
	35. Scrisoarea mamei.....	259
	36. Promisiunea.....	265

## 1. Shlomo, le graveur

**M**aman racontait :

« Je suis née, nous sommes nées dans un tout petit village, un shtetl, aux confins de la Biélorussie. Un shtetl, comme il en existait tant alors, avec ses rues de terre battue, ses maisons basses au toit de chaume, sa place bruissante et odorante les jours de marché, sa synagogue, son cimetière et la forêt toute proche. C'est là également que sont nés Shmuel, ton père, et ton grand-père, Shlomo. Comme nous étions très pauvres, nous habitions tous ensemble chez tes grands-parents dans une petite maison blanche adossée au cimetière. En contrebas, juste en deçà du minuscule potager, coulait la rivière qui chaque année nous annonçait

## 1. Șlomo, gravorul

**M**ama povestea:

„M-am născut, ne-am născut într-un sat micuț, un ștetl<sup>1</sup>, la granița Bielorusiei. Un ștetl cum erau atâtea altele pe vremea aceea, cu ulițe din pământ bătătorit, case joase cu acoperiș de paie, piața plină de zarvă și de tot soiul de miresme în zilele de târg, sinagoga, cimitirul și pădurea din imediata vecinătate. Acolo s-au născut și Samuel, tatăl tău, și bunicul tău, Șlomo. Cum eram foarte săraci, locuiam cu toții la bunicii tăi, într-o căsuță albă, cu spatele la cimitir. Jos, imediat după minuscula grădină de zarzavaturi, curgea râul care ne vestea în fiecare an

<sup>1</sup> Denumire folosită pentru așezări de mici dimensiuni, cu o populație majoritar evreiască, care se găseau mai ales în Europa de Est înainte de Holocaust (n. red.).

le retour du printemps, lorsque ses eaux enfin libérées du gel se remettaient à ruisseler en rebondissant joyeusement sur les pierres rondes de son lit. »

— Tu t'en souviens, Sarahlé ?

Et j'opinai un tout petit peu de la tête. Un tout petit peu seulement pour ne pas trop mentir.

Maman poursuivait :

— Si nous habitions si près du cimetière c'était parce que ton grand-père en était le graveur. On l'appelait Shlomo le graveur de tombes. Dès que je le pouvais, je me sauvais de la maison et le rejoignais dans son petit atelier où je passais de longues heures à le regarder travailler tandis qu'il me racontait la Bible qu'il accommodait et interprétait à son gré selon les jours et son humeur. Il était un conteur-né et ses mêmes histoires cent fois racontées prenaient sans cesse un nouvel attrait. Il ajoutait un détail par-ci, une couleur par-là, pour enjoliver encore et encore ses récits. Alors que la majorité des gens du village rêvait de pouvoir partir un jour ou l'autre en Amérique, ton grand-père, lui, avait un autre rêve. Et quel était le rêve de grand-père Shlomo, Sarahlé ?

Je faisais alors semblant d'hésiter, de ne plus me souvenir, juste pour la faire rire.

— Euh... Le rêve de grand-père Shlomo c'était... la Chine !

Et maman riait, riait.

sosirea primăverii când undele lui, în sfârșit eliberate de înghețul de peste iarnă, începeau din nou să curgă, săltând vesel peste pietrele rotunde din albie.

— Ți amintești, Sarahlé ?

Încuviințam, dând puțin din cap. Dar numai puțin de tot, ca să nu mint prea mult.

Mama continua:

— Locuiam așa de aproape de cimitir pentru că bunicul tău era gravor. I se zicea Șlomo, gravorul de cavouri. De îndată ce puteam, o ștergeam de acasă și mă duceam la el, în atelierul micuț, unde petreceam ceasuri întregi privindu-l cum muncește în timp ce el îmi povestea Biblia, pe care o adapta și o interpreta după bunul lui plac, în funcție de dispoziție. Era un povestitor înnăscut, putea spune de o sută de ori aceeași poveste și de fiecare dată căpăta altă înfățișare. Adăuga ici un amănunt, dincolo o nuanță, înfrumusețându-și istorisirile iar și iar. În vreme ce majoritatea oamenilor din cătun visau să poată pleca într-o bună zi în America, bunicul tău avea un cu totul alt vis. Și care era visul bunicului Șlomo, Sarahlé ?

Iar ca s-o fac să râdă, eu mă prefăceam că șovăi, că nu-mi mai amintesc.

— Păi... visul bunicului Șlomo era... China!

Și mama râdea și râdea.

— Mais non, pas la Chine ! Le rêve de grand-père Shlomo c'était de partir en Palestine, en Terre promise.

— Le pays où coulent le lait et le miel ?

— Oui, le pays où coulent le lait et le miel. Mais grand-mère Rivka ne l'entendait pas du tout de cette oreille. Elle, ce qu'elle voulait, c'était partir en Amérique pour y faire fortune, comme tout le monde. Et grand-père s'énervait et lui disait : « L'Amérique, l'Amérique ! Mais que croyez-vous ? Que l'or y coule en ruisseau ? Qu'il suffit de se baisser pour le ramasser ? S'il y a ici-bas une seule terre qui contienne la moindre richesse, c'est celle de Palestine, notre terre, la seule qui vaille que l'on quittât le shtetl. L'Amérique, l'Amérique ! Elle est belle votre Terre promise, peuplée de qui, de quoi ? De sauvages ! Et de sauvages même pas juifs par-dessus le marché ! » Et quand grand-père s'énervait ainsi, grand-mère haussait les épaules et le traitait de « meshigue », de fou. Il me faisait tant de peine, grand-père, avec son rêve impossible. Puis, peu à peu, tes oncles et tantes sont partis. Et nous sommes restés seuls, ton père et moi, avec grand-père et grand-mère. Quand il est tombé malade, je l'ai veillé pendant des jours et des nuits et je lui ai promis, oui, je lui ai promis de faire tout mon possible pour m'y installer un jour, moi, en Palestine avec toi et ton père. Et je ferai tout ce qui est en mon pouvoir pour tenir ma promesse. Et si toutefois,

— Nu, nu China! Visul bunicului Şlomo era să ajungă în Palestina, pe Pământul Făgăduinței.

— Țara unde curg laptele și mierea?

— Da, țara unde curg laptele și mierea. Dar bunica ta, Rebeca, nu voia nici în ruptul capului să-l asculte. Ea știa una și bună, ca toată lumea, de altminteri: să plece în America și să facă avere. Dar bunicul se enerva și îi spunea: „America, America! Da' ce vă închipuiți voi? Că acolo curg râuri de aur? Că nu trebuie decât să te apleci și să-l aduni? Dacă există pe lumea asta un singur pământ care să cuprindă fie și cea mai mică bogăție, acela e Palestina, pământul nostru, singurul pentru care merită să ne părăsim cătunul. America, America! E frumos Pământul ăsta al Făgăduinței al vostru? Și cine îl populează? Sălbatici! Sălbatici care, pe deasupra, nici măcar evrei nu sunt!“ Când bunicul se enerva în halul ăsta, bunica ridica din umeri și îl făcea *meshigue*, smintit. Tare mă mai întrista bunicul, cu visul lui imposibil. Încetul cu încetul, unchii și mătușile tale au plecat. Și am rămas singuri, tatăl tău și cu mine, bunicul și bunica. Când s-a îmbolnăvit, l-am vegheat zile și nopți și i-am promis, da, i-am promis că voi face tot ce îmi va sta în putință ca să mă așez într-o bună zi în Palestina, cu tatăl tău și cu tine. Și că voi face tot ce voi putea ca să îmi țin promisiunea. Și dacă totuși,

pour une raison ou pour une autre, je ne la tenais pas, ce sera à toi, Sarahlé, de la tenir pour moi. Tu promets ?

Bien sûr que je promettais. Que n'aurais-je fait pour voir les yeux de maman briller ainsi encore et encore ?

dintr-un motiv sau altul, nu voi izbuti să o respect, va trebui ca tu, Sarahlé, să o împlinești pentru mine. Îmi promiți?

Sigur că îi promiteam. Ce n-aș fi făcut ca să văd ochii mamei scânteind așa, iar și iar?

## 2. Le départ

— **R**aconte la suite, maman ! lui demandais-je, même si je la connaissais par cœur. Maman ne se faisait pas prier. Assise à sa machine, elle reprenait le récit :

— Après la mort de grand-père, grand-mère décida de rejoindre ses autres enfants en Amérique. Mais il n'était pas question pour elle de partir sans nous. L'Amérique ne tentait ni ton père, ni moi. Grand-mère se fâcha, gronda, menaça: «Tu es aussi folle que ton père! hurlait-elle, et j'espère qu'il m'entend, là où il se trouve! Beau cadeau qu'il t'a fait! Il peut être fier de lui à présent! D'autres laissent des biens, une maison, de l'argent en héritage. Mais qu'est-ce qu'il t'aura légué, lui ? Tu peux me le dire ? Des rêves, du vent, des chimères ! Shmuel,

## 2. Plecarea

— **P**ovestește mai departe, mamă! o rugam, cu toate că știam povestea pe de rost.

Mama nu se lăsa mult rugată. Așezată la mașina ei, își relua istorisirea:

— După moartea bunicului, bunica a hotărât să se ducă în America, la ceilalți copii. Dar nu voia în ruptul capului să plece fără noi. America nu-l ispitea pe tatăl tău și nici pe mine. Bunica se supăra, bombănea, amenința: „Ești la fel de smintită ca taică-tău“, striga ea, „și sper că mă aude și el de unde se află! Frumos dar ți-a mai făcut, n-am ce zice! Poate să fie mândru de el! Alții lasă moștenire bunuri, o casă, bani. Și el ce ți-a lăsat? Poți să-mi zici? Vise, vânt, himere! Samuel,